

Voimaa arkeen

Maahanmuuttajanaisten kokemuksia voimaantumisesta Sahramin
Kotoutumiskurssilta

Sosiaalialan koulutusohjelma,
Sosionomi
Opinnäytetyö
29.10.2010

Alexandra Lagerroos
Mari Raatikainen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaaliala		Sosionomi	
Tekijä/Tekijät			
Alexandra Lagerroos ja Mari Raatikainen			
Työn nimi			
Voimaa arkeen. Maahanmuuttajanaisten kokemuksia voimaantumisesta Sahramin Kotoutumiskurssilta			
Työn laji		Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö		Syksy 2010	32 + 1 liite
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyö tehdään Perhetalo Sahramille, jossa järjestetään maahanmuuttajanaisten kotoutumiskursseja. Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssien tarkoitus on helpottaa maahanmuuttajanaisten sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin, millaisia voimaantumisen kokemuksia maahanmuuttajanaiset ovat saaneet Sahramin kotoutumiskurssilla. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, mikä Sahramin kotoutumiskurssissa oli toimivaa ja tarvitseeko kurssia kehittää. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä on Juha Siitosen voimaantumisteoria.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus. Aineiston keräsimme teemahaastattelulla keuhällä 2010. Haastattelimme kuutta Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssille osallistunutta maahanmuuttajanaista. Litteroidun aineiston analysoimme teemoittelemalla.</p> <p>Maahanmuuttajanaiset saivat kototutumiskurssilta uusia ystäviä, itseluottamusta ja rohkeutta. He oppivat uusia tietoja ja taitoja, joiden avulla voivat hoitaa arkea. Maahanmuuttajanaisten suomen kielen taidot kehittyivät kurssin aikana, mutta naiset kokivat oman kielitaitonsa edelleen heikoksi. Naisten mielestä oli välttämätöntä, että kotoutumiskurssin ajaksi oli järjestetty lastenhoitoa. Kotoutumiskurssin ympäristöä kuvailtiin turvalliseksi, avoimeksi ja luottamukselliseksi. Kotoutumiskurssin opetusmenetelmistä toimiviksi koettiin tutustumiskäynnit ja toiminnalliset harjoitukset.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maahanmuuttajanaiset ovat saaneet kurssilta voimaantumisen kokemuksia. Heidän voimavaransa ja kokonaisvaltainen hyvinvointi on lisääntynyt kurssin aikana. Vaikka naiset ovat saaneet kurssilta voimaantumisen kokemuksia, ovat he edelleen epävarmoja taidoistaan, joiden avulla toimivat uudessa yhteiskunnassa.</p>			
Avainsanat			
kotoutuminen, kotoutumiskurssi, maahanmuuttajanainen, voimaantuminen			

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Alexandra Lagerroos and Mari Raatikainen		
Title		
Empowering Daily Life: Immigrant Women's Experiences of Empowerment on an Integration Course at Sahrami		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Autmun 2010	32 + 1 appendix
<p>ABSTRACT</p> <p>This final project was conducted for the Women and Children Centre Sahrami. The Women and Children Centre Sahrami provides integration courses for immigrant women. The purpose of Sahrami's integration course is to help and support immigrant women in their integration process. The objective of this study was to discover what kind of empowering experiences immigrant women had through the integration course. With this iformation we wanted to examine if the integration course was functional and if it could be developed further. The theoretical framework was the Empowerment theory by Juha Siitonen.</p> <p>This final project was a qualitative study. The data was collected through thematic interviews. The thematic interviews were carried out by interviewing six immigrant women from the integration course in the spring of 2010. The transcribed material was analysed by the theming method.</p> <p>From the integration course the immigrant women got new friends, more self-esteem and courage. On the integration course immigrant women learnt the Finnish language, but they felt that they still had to improve their language skills. The women felt that it was necessary that childcare was provided on site of the course. The environment of the integration course was described as safe, open and confidential. The women felt that they learned most from the functional teaching methods and from visits to different places such as a library.</p> <p>As a conclusion it seems that immigrant women have got empowering experiences from the integration course. They have got new recourses and their overall well-being has improved. Although the immigrant women have got empowering experiences, they are still unsure of their skills that help them to work in new society. We found out that the course is functional but it should be organized more often.</p>		
Keywords		
empowerment, integration, integration course, immigrant woman		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MAAHANMUUTTO SUOMESSA	2
2.1	Maahanmuuton historiaa Suomessa	2
2.2	Maahanmuuttajat Suomessa	3
2.3	Maahanmuuttajanainen	4
3	KOTOUTUMINEN JA TOIMENPITEET	5
3.1	Kotouttamislaki	5
3.2	Kotouttamisohjelma ja kotouttamissuunnitelma	6
4	KOTOUTTAMISKOULUTUS	7
4.1	Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssit	8
4.2	Opetussuunnitelma, tavoitteet ja sisällöt	9
5	VOIMAANTUMISTEORIA	10
5.1	Ihmisen voimaantuminen	11
5.2	Voimaantumisen osaprosessit	11
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	13
6.1	Tutkimuskysymys ja laadullinen tutkimus	13
6.2	Teemahaastattelu	14
6.3	Aineiston kuvaus	15
6.4	Teemoittelu	16
6.5	Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka	16
7	TULOKSET	18
7.1	Motiivit kurssille osallistumiselle	18
7.2	Kontekstiuskomukset	19
7.3	Kykyuskomukset ja emotiot	19
7.4	Arjen taidot	21
7.5	Päämäärät ja kehittäminen	23
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	24
9	POHDINTA	26
9.1	Kehitysehdotuksia	26
9.2	Oma oppimisemme	28
	LÄHTEET	30
	LIITE 1	

1 JOHDANTO

Valtionneuvoston selonteon (2008) mukaan Suomessa tulee olemaan lähivuosina työvoimapula, koska Suomessa ei ole tarpeeksi työikäistä väestöä. Maahanmuuttajista enemmistö on työikäisiä ja heidän avullaan työvoimapulaa voidaan vähentää. Jotta maahanmuuttajat saadaan suomalaisen työvoiman käyttöön, on koko maahanmuuttajaväestön onnistunut kotouttaminen ensisijaisen tärkeää. Työllistymis- ja koulutusedellytyksien parantamiseksi on sisäasiainministeriö (2009: 3) ehdottanut, että kotouttamiskoulutuksen määrää tulee lisätä ja saatavuutta parantaa. Useiden tutkimusten mukaan maahanmuuttajanaiset ovat kotoutumisessa heikommassa asemassa kuin miehet ja siksi heidän kotoutumiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. (Martikainen 2008: 50, 51.)

Olemme halunneet opinnäytetyöllämme kiinnittää huomiomme maahanmuuttajanaisiin, koska he jäävät usein kotouttamiskeskustelun ulkopuolelle. Maahanmuuttajanaisten kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään on yhtä tärkeää kuin muun maahanmuuttajaväestön. Maahanmuuttajanaiset tarvitsevat kotoutumisessaan usein miehiä enemmän tukea huonomman kielitaidon ja heikompien sosiaalisten verkostojen vuoksi. Lähestymme maahanmuuttajanaisten kotoutumista kotoutumiskoulutuksen kautta.

Opinnäytetyössämme tutkimme maahanmuuttajanaيسille suunnattua kotoutumiskoulutusta. Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen. Olemme tehneet opinnäytetyömme Perhetalo Sahramille, jossa järjestetään syrjäytymisvaarassa oleville maahanmuuttajanaيسille kotoutumiskursseja. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa tietoa Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssille osallistuneiden maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kokemuksista. Tutkimme maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kokemuksia, jotta saamme selville millaisia voimavaroja maahanmuuttajanaiset kurssista saavat. Maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kokemusten avulla tutkimme myös mikä Sahramin kotoutumiskurssissa on toimivaa ja miten kurssia voitaisiin kehittää. Opinnäytetyömme tavoitteena on, että kotoutumiskurssin henkilökunta voi opinnäytetyömme avulla arvioida kurssin toimintaa. Tavoitteenamme on myös tuottaa tietoa muille alan toimijoille siitä, miten kotouttamiskoulutusta maahanmuuttajanaيسille voi järjestää.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, jonka teoreettisena viitekehyksenä käytämme Juha Siitosen voimaantumisteoriaa. Maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kokemuksia selvitetään teemahaastattelun avulla. Haastattelemme kuutta maahanmuuttajanaista Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssilta. Aineisto on analysoitu teemoittelemalla. Työmme alkuosiossa esittelemme taustatietoa kotoutumisesta ja maahanmuutosta. Työmme loppuosuudessa kerromme opinnäytetyön toteutuksesta ja esittelemme tulokset ja johtopäätökset.

2 MAAHANMUUTTO SUOMESSA

2.1 Maahanmuuton historiaa Suomessa

Maahanmuuttajien osuus väestöstämme on yhä Euroopan pienimpiä. Vähäistä maahanmuuttajien määrää selittää Suomen nuori maahanmuuttohistoria. Suomi oli pitkään maastamuuttomaa ja ensimmäisen kerran maahanmuuttajien määrä ylitti maastamuuttajoiden lukumäärän 1980-luvulla. Maahanmuuttajat olivat 1980-luvun loppuun asti pääosin Ruotsista Suomeen palaavia paluumuuttajia. (Perhoniemi – Jasinskaja-Lahti 2006: 11; Ahlgren-Leinvuo 2005: 25)

Maahanmuuttajien määrä Suomessa kolminkertaistui 1990-luvun aikana. Ensimmäiset pakolaisryhmät saapuivat Suomeen Chilestä ja Vietnamista 1970-luvulla, kun Suomi alkoi vastaanottaa pakolaisia. 1990-luvun alussa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrässä tapahtui merkittävä nousu, kun Somalian ja entisen Jugoslavian alueen tilanteet pakottivat suuren määrän ihmisiä pakenemaan kotimaastaan. Maahanmuuttajien määrää lisäsivät osaltaan entisen Neuvostoliiton alueelta saapuneet inkerinsuomalaiset paluumuuttajat. 2000-luvulla maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät ovat lähtöisin naapurimaistamme Venäjältä, Virosta ja Ruotsista. Pakolaisia on Suomeen otettu eniten Somaliasta, entisestä Jugoslaviasta, Vietnamista ja Lähi-idästä. (Tilastokeskus 2009; Perhoniemi – Jasinskaja-Lahti 2006: 11)

2.2 Maahanmuuttajat Suomessa

Suomeen muuttaneita ihmisiä kutsutaan yleisnimellä maahanmuuttaja. Maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein maahan muuttavia henkilöitä. Maahanmuuttajaväestöstä käytetään myös käsitteitä ulkomaan kansalainen, ulkomailla syntynyt ja vieraskielinen. Opinnäytetyössä tutkitaan henkilöitä, jotka ovat muuttaneet Suomeen eri syistä, käytämme heistä nimitystä ”maahanmuuttaja” käsitteen kuvaavuuden vuoksi. (Martikainen - Tiilikainen 2007; 17, 18)

Suomessa asui vuoden 2009 lopulla 155 705 ulkomaan kansalaista. Ulkomaan kansalaisten määrä oli noin kolme prosenttia koko väestöstä, mutta todellisuudessa maahanmuuttajien määrä on suurempi. Ulkomaan kansalaisiin ei lasketa Suomen kansalaisuuden saaneita maahanmuuttajia eikä Suomen kansalaisina syntyneitä paluumuuttajia. Käsitettä ”ulkomaan kansalainen” käytetään tässä erotuksena niistä maahanmuuttajista, joilla on jo Suomen kansalaisuus. Maahanmuuttajaväestö keskittyy Suomessa voimakkaimmin pääkaupunkiseudulle, jossa asuu 44 prosenttia kaikista ulkomaan kansalaisista. Pääkaupunkiseudulle muutetaan sen tarjoamien työmahdollisuuksien, palveluiden sekä ulkomaalaisyhteisöjen vuoksi. (Väestörekisterikeskus 2010; Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 1999: 22.)

Maahanmuuttajaväestön sukupuolirakenne on kokonaisuudessaan melko tasainen. Miehiä ja naisia muuttaa Suomeen suunnilleen yhtä paljon. Vuonna 2009 kaikista Suomeen muuttaneista ulkomaan kansalaisista naisia oli noin 48 prosenttia ja miehiä noin 52 prosenttia. Maahanmuuttajat voidaan jakaa muuttoperusteensa pohjalta kolmeen ryhmään: työn vuoksi maahan muuttavat, muun syyn kuin työn vuoksi maahan muuttavat sekä laittomat tai dokumentoimattomat maahanmuuttajat. (Väestörekisterikeskus 2009; Martikainen 2008: 41.)

Työperäisillä maahanmuuttajilla on työpaikka vastaanottavassa maassa. Muista kuin työperäisistä syistä muuttaviin kuuluvat esimerkiksi perhesyistä muuttavat, paluumuuttajat, pakolaiset ja opiskelijat. Dokumentoimattomien ja laittomien maahanmuuttajien ryhmässä on esimerkiksi keikkatyötä tekeviä turisteja sekä oleskelulupa-ajan ylittäneitä ulkomaan kansalaisia. Heistä ei ole tilastoja, mutta heitä uskotaan olevan vähän. Tässä opinnäytetyössä keskitytään maahanmuuttajiin, jotka ovat muuttaneet Suomeen muun syyn kuin työn vuoksi. (Martikainen 2008: 41; Forsander 2008: 315.)

2.3 Maahanmuuttajanainen

Väestörekisterikeskuksen (2009) mukaan maahanmuutto on ollut pitkään miesvoittoista, mutta hiljalleen sukupuolijakauma on kaventunut ja tänä päivänä noin puolet maahanmuuttajaväestöstä on naisia. Martikaisen ym. (2007: 24) mukaan maahanmuuttajanaiset voivat joutua kotoutumisessa heikompaan asemaan, kuin maahanmuuttajamiehet. Maahanmuuttajanaisen heikompaan asemaan kotoutumisessa on monia syitä. Usein kotoutumisen ongelmat johtuvat erilaisista kulttuureihin liittyvistä perhemalleista, kotioloista sekä maahanmuuttajanaisen mahdollisesta heikosta koulutustaustasta.

Monissa maahanmuuttajaperheissä noudatetaan perinteistä perhemallia, jossa naisilla on vastuu kodinhoidosta sekä lastenkasvatuksesta ja miehillä perheen elättämisestä. Maahanmuuttajaperheillä on enemmän lapsia kuin valtaväestöllä, koska valtaosa maahanmuuttajanaisista on hedelmällisessä iässä. Perinteistä perhemallia noudattaen jäävät maahanmuuttajanaiset usein kotiäideiksi. Siimin (2007: 299) tekemässä maahanmuuttajien perhesuhteita koskevassa tutkimuksessa tulee esiin, että osa maahanmuuttajaperheistä noudattaa perinteisiä roolimalleja siksi, että perheessä olisi jotain pysyvää maahanmuutossa tapahtuneista muutoksista huolimatta. Maahanmuuttajanaiset voivat kokea kodin myös turvasatamana ja lasten hoitamisen vahvuutena ja voimavarana. (Säävälä 2007: 72, 76; Siim 2008: 226–228.)

Säävälän (2007: 79) tutkimuksen mukaan koti voi olla maahanmuuttajanaisille myös ahdistuksen kasvualusta. Uuden arjen järjestäminen ja pienten lasten hoito sekä mahdollisista traumaattisista kokemuksista selviäminen vie voimavaroja kotoutumiselta. Maahanmuuttajanaisen arki rajoittuu kotiin, minkä seurauksena sosiaaliset suhteet jäävät helposti ohuiksi ja uuden kielen sekä kulttuurin oppiminen vaikeutuu. Perättäisten raskauksien sekä pienten lasten- ja kodinhoidon vuoksi maahanmuuttajanaisilla ei ole usein aikaa tai mahdollisuutta osallistua kieli- ja kotoutumiskursseille. Arjessa toimiminen vaikeutuu kun ei osaa kieltä eikä tiedä kuinka suomalainen yhteiskunta toimii. (Maahanmuuttajanaiset Suomessa 1997: 20.)

Perheenjäsenten, sukupuolten ja sukupolvien välisissä rooleissa tapahtuu usein muutoksia maahanmuuton seurauksena. Muutoksia perheen rooleihin voi aiheuttaa esimerkiksi lasten ja nuorten nopeampi sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan. Lapset oppivat koulussa vanhempiaan nopeammin uuden kielen ja vanhempien huono kielitaito

voi asettaa lapsen perheen asiamieheksi. Lapsi saattaa toimia perheen tulkkina ja hoitaa esimerkiksi perheen talousasioita. Koko perheen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että vanhemmat oppivat kieltä ja pystyvät hoitamaan asioita, jotta lapsi saa olla lapsi. (Martikainen - Tiilikainen 2007: 27; Ikäläinen – Martiskainen – Törrönen 2003: 74;)

Yksinhuoltajaperheiden määrä Suomessa asuvien maahanmuuttajien keskuudessa on suuri ja maahanmuuttajanaiset ovat miehiä useammin yksinhuoltajia. Yksinhuoltajuus voi vaikeuttaa maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessia. Arjessa selviytymistä ja työllistymistä hankaloittaa sosiaalisten tukiverkoston puute sekä tietämättömyys viranomaisen tarjoamista palveluista. Maahanmuuttajien yksinhuoltajuutta ei ole Suomessa tutkittu järjestelmällisesti, eikä tilanteelle voi antaa yhtä selitystä. Martikaisen (2007: 56) mukaan mahdollisia selityksiä yksinhuoltajaperheiden korkeaan määrään ovat kansainvälisiin parisuhteisiin liittyvät ongelmat, moniavioisuus, sosiaalitutkiskäännösten kiertäminen ja perheiden eriaikaiset kotoutumisprosessit. (Martikainen 2008: 56–57.)

Suomessa uusi elinympäristö ja erilaiset rooliodotukset tarjoavat aikaisempaa laajempia mahdollisuuksia etenkin patriarkkaalisista maista tuleville maahanmuuttajanaيسille. Maahanmuuttajanaيسille avautuu uusia mahdollisuuksia koulutukseen, työhön sekä itsenäisempään elämään. Uudet mahdollisuudet voivat rohkaista maahanmuuttajanaista ottamaan itselleen uudenlaisia vapauksia. Maahanmuuttajanaiset eivät kuitenkaan välttämättä halua tavoitella suomalaisen naisen asemaa, eivätkä aina pidä ympäröivän yhteiskunnan naiskuvaa ihanteellisena. Maahanmuuttajanaisen voi esimerkiksi pelätä, että hänen entinen asemansa ja siihen liittynyt arvostus murenee. Jotta maahanmuuttajanaisen voi tarttua uusiin mahdollisuuksiin, hän tarvitsee perheen, lähiyhteisön ja yhteiskunnan tukea. (Martikainen – Tiilikainen 2007: 27; Ikäläinen ym. 2003: 68.)

3 KOTOUTUMINEN JA TOIMENPITEET

3.1 Kotouttamislaki

Suomessa hyväksyttiin vuonna 1999 laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999). Kotouttamislain piiriin kuuluvat

maahanmuuttajat, jotka ovat pysyvästi asettuneet Suomeen asumaan. Kotoutuminen on suomen kielen vastine sanalle integroituminen. Kotoutumisen tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa sellaiset tiedot ja taidot, jotka ovat tarpeen suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa, niin että hän säilyttää samalla oman kielensä ja kulttuurinsa. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 § 1.)

Kotoutuminen on vuosia jatkuva henkilökohtainen prosessi, johon vaikuttavat maahanmuuttajan ikä sekä kieli-, kulttuuri- ja koulutustausta. Kotoutumista voidaan edistää joustavilla tukitoimilla, jotka on räätälöity vastaamaan maahanmuuttajan yksilöllisiä tarpeita. Kotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa, arkipäivän tilanteissa ja lähiyhteisöissä, kuten kouluissa, päiväkodeissa ja työpaikoilla. Kotouttamisella tarkoitetaan yhteiskunnan toimenpiteitä, joilla maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan. Kotouttamista tukevien toimenpiteiden piiriin kuuluu maahanmuuttaja, jolla on oleskelulupa ja kotikunta Suomessa. (Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 1999: 19; Selonteko kotouttamislain toimeenpanosta 2008: 15–16.)

3.2 Kotouttamisohjelma ja kotoutamissuunnitelma

Maahanmuuttajien kotouttamisesta vastaa Suomessa sisäasiainministeriö. Sisäasiainministeriö ohjaa kuntia, joilla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kunnalla on velvollisuus laatia oma kotouttamisohjelma, joka sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä sekä yhteistyöstä, jolla maahanmuuttajien kotouttamista edistetään ja tuetaan. Kotouttamisohjelman tekevät kunnan työntekijät yhteistyössä työvoimaviranomaisten, muiden viranomaisten sekä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Helsingin kaupungin kotouttamisohjelmassa maahanmuuttajien kotoutumista edistetään suomen kielen kursseilla, kouluttamalla, työllistämällä sekä osallistamalla maahanmuuttajia kulttuuri ja vapaa-ajan toimintaan. (Sisäasiainministeriö: 2010; Fosander – Ekholm 2001: 111; Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 1999: 13, 15.)

Maahanmuuttajalla, joka ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi tai joka hakee toimeentulotukea, on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Maahanmuuttaja laatii yksilöllisen kotoutumissuunnitelman kunnan sekä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Työikäisten maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmista on päävastuussa

työvoimatoimisto. Kotiäidit, vanhukset ja nuoret tekevät kotoutumissuunnitelman sosiaalitoimiston kanssa. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta, mutta sitä voidaan tarvittaessa pidentää viiteen vuoteen. (Selonteko kotouttamislain toimeenpanosta 2008: 17.)

Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan arkielämän taitojen hankkimisesta, kielen opiskelusta ja elämänhallintaa edistävistä toiminnoista, kuten koulutukseen tai työhön hakeutumisesta. Maahanmuuttaja saa kotoutumistukea samalta ajalta kuin hänellä on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Suunnitelman toteutumista seurataan määrätyn väliajoin. Jos maahanmuuttaja ei noudata kotoutumissuunnitelmaa, hänen kotoutumistukeaan voidaan pienentää. (Sisäasiainministeriö 2010; Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 1999: 28, 29)

4 KOTOUTTAMISKOULUTUS

Maahanmuuttajanaisten kotouttaminen on tärkeää, jotta he voivat osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Kotouttamisen keinoista sovitaan kotoutumissuunnitelmassa ja sen yksi keskeisimmistä osista on kotoutumiskoulutus. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on antaa maahanmuuttajille sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla he pystyvät selviytymään arjessa, toimimaan työelämässä ja hakeutumaan jatko-opintoihin. (Opetushallitus 2007: 10.)

Maahanmuuttajanaiset, joilla on pieniä lapsia, työllistyvät usein huonommin sekä jäävät yleisen kieli- ja kotoutumiskoulutuksen ulkopuolelle. Usein pakolaisina Suomeen tulleiden maahanmuuttajanaisten koulutustausta on heikko ja sekä luku- että kirjoitustaidottomuus yleistä. Maahanmuuttajanaيسille järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa tulee ottaa huomioon maahanmuuttajan koulutuksellinen tausta ja tarjota koulutusta myös luku- ja kirjoitustaidottomille. Osa maahanmuuttajanaيسista on kotiäitejä, jotka eivät halua hakeutua työmarkkinoille. Vaikka heidän on tarkoitus toimia kotiäiteinä, niin he tarvitsevat kielitaitoa ja tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta lastensa vuoksi. (Maahanmuuttajanaيسet Suomessa 1997: 20; Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta: 2008.)

4.1 Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssit

Perhetalo Sahrami sijaitsee Hakaniemessä ja toimii Helsingin kaupungin sosiaaliviraston alaisuudessa, lapsiperheiden palveluiden vastuualueella. Perhetalo Sahramin toiminta-ajatuksena on tarjota lapsille ja aikuisille jokaisen kulttuuritaustan hyväksyvä ja turvallinen ympäristö. Lisäksi Sahramissa halutaan tutustuttaa maahanmuuttajaperheitä suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä tukea heidän suomen kielen oppimista. Sahramissa toimii avoin perhekahvila, jossa järjestetään toimintaa kaikille helsinkiläisille. Perhekahvila on tarkoitettu yleiseksi tilaksi, jossa ihmiset voivat tavata toisiaan ja tutustua toistensa kulttuureihin. Perhetalo Sahramissa järjestetään myös maahanmuuttajanaisten kotoutumiskursseja. Kotoutumiskurssien tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä, tukea kotoutumista ja toimia alkupolkuna muuhun opiskeluun.

Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssit on tarkoitettu kotouttamislain piiriin kuuluvien sekä syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajanaisten opetukseen ja ohjaukseen. Sahramin kotoutumiskurssilla ei ole virallista kielikurssien tasoluokitusta. Kurssiryhmiä on kaksi, toinen lukutaitoisille ja toinen lukutaidottomille. Kurssi järjestetään kahtena päivänä viikossa ja se kestää viisi tuntia kerrallaan. Kumpaankin kurssiryhmään valitaan 12 opiskelijaa. Kotoutumiskurssi kestää kaksi lukukautta: Syyslukukauden elokuusta joulukuuhun sekä kevtlulukukauden tammikuusta toukokuuhun. Kotoutumiskurssi on matalan kynnyksen palvelu. (Jallow – Manssila 2009.)

Opiskelijoita valitaan kurssille kaksi kertaa lukukaudessa, haastatteluiden sekä hakemusten perusteella. Kurssille hyväksymiseen vaikuttaa hakijan perhe- ja elämäntilanne. Maahanmuuttajanaiset hakeutuvat kurssille itsenäisesti, perhe- ja sosiaalityöntekijöiden sekä turvakodin työntekijöiden ohjaamana. Kotoutumiskurssilaiset ovat tulleet Suomeen erilaisten syiden vuoksi, kuten pakolaisuuden, perheenyhdistämisen, puolison työn tai avioliiton vuoksi. Kurssilaisia tulee eri puolilta maailmaa esimerkiksi, Afrikasta, Aasiasta ja Itä-Euroopasta. Kurssilaisten Suomessa oloaika vaihtelee vuodesta useisiin vuosiin, ja heidän suomen kielen taitonsa on kurssin alkaessa eritasoista. Osa kurssilaisista osaa suomen kielen alkeet hyvin ja osalla kurssilaisista suomen kielen taidot ovat vielä heikot. (Jallow – Manssila 2009.)

Sahramissa on lapsiryhmä, jossa hoidetaan kotoutumiskurssilaisten lapsia kurssin aikana. Lastenhoito mahdollistaa sen, että pienten lasten äidit pääsevät osallistumaan kotoutumiskurssille. Lapsiryhmään otetaan alle kouluikäisiä, yli yksivuotiaita lapsia, joilla ei ole päivähoitopaikkaa. Lapsiryhmässä työskentelee yksi lastentarhanopettaja sekä kaksi lastenhoitajaa. Lapsiryhmän päivärytmi on suunniteltu samankaltaiseksi kuin päiväkodeissa, mutta päivät eivät ole yhtä pitkiä ja lapset saavat nähdä äitinsä päivän aikana. Lapsiryhmässä tuetaan lasten kielen sekä motoristen ja sosiaalisten taitojen kehitystä. Koska lapset ovat vielä pieniä, osallistuvat kotoutumiskurssilaiset lastensa hoitoon tunnin päivässä. Kurssilaiset syöttävät lapsensa ja laittavat heidät nukkumaan. Osallistumalla lastensa hoitoon päivän aikana, kurssilaiset pääsevät tutustumaan suomalaiseen päivähoitoon ja saavat siihen luottamusta. Lapsiryhmän hoitajat antavat myös kasvatusneuvoja ja tukea lasten kasvatuksessa äideille, jos he tuntevat sitä tarvitsevan. (Jallow – Manssila 2009.)

4.2 Opetussuunnitelma, tavoitteet ja sisällöt

Sahramin kotoutumiskurssin alkaessa ei kotoutumiskursseista ollut vielä valmista tietoa tai opetusmateriaalia aiheen tuoreuden vuoksi. Kotoutumiskurssin opettajat ovat tehneet kurssille opetussuunnitelman, joka pohjautuu Juha Siitosen voimaantumisteoriaan. Opetussuunnitelma sisältää kurssilla käsiteltävät aiheet, menetelmät ja tavoitteet. Opetussuunnitelman sisällöt ovat muotoutuneet Sahramin asiakkaiden kanssa työskentelevien viranomaisten toiveista ja Sahramin arvoista, joita ovat asiakaslähtöisyys, turvallisuus ja oikeudenmukaisuus. Kurssilaisille suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan yksilöllinen opetussuunnitelma, jossa otetaan huomioon elämäntilanne, lähtötaso, tavoitteet ja toiveet. (Jallow – Manssila 2009.)

Sahramin kotoutumiskurssin päätavoitteena on helpottaa Suomeen kotoutumista. Tämä tapahtuu tukemalla ja vahvistamalla opiskelijoiden käsitystä itsestään. Myönteisen minäkäsityksen vahvistamiseksi pyritään kurssilla luomaan avoin ja ennakoluuloton ilmapiiri, joka rohkaisee ja tukee opiskelijoita. Kurssilla opetetaan suomen kielen alkeita sekä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Tavoitteena on myös auttaa jokaista opiskelijaa löytämään omat jatko-opiskelu mahdollisuutensa ja tukea heitä arkielämässä selviytymisessä. Opiskelijat tutustuvat suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan keskeisiin asioihin, kuten historiaan, luontoon, kansalaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä juhlapyyhiin. (Jallow – Manssila 2009.)

Opetus tapahtuu suomen kielellä, eikä tukikieliä käytetä. Opetuksessa käytetään suomen kielen oppikirjaa - Hyvin menee, sekä muita materiaaleja kuten ristikoita, tarinoita, kuvia ja opetusvideoita. Kursseilla käy toisinaan puhumassa vierailijoita eri aloilta, kuten puheterapeutti, hammashoitaja ja terveydenhoitaja neuvolasta. Opetusta pyritään elävöittämään aina, kun se on mahdollista - esimerkiksi toiminnallisilla harjoituksilla, kuten kauppaleikillä. Suomalaisiin juhlapyhiin kurssilaiset tutustuvat mahdollisuuksien mukaan juhlimalla niitä. Kurssilaisille opetetaan konkreettisesti, kuinka rahaa nostetaan ja laskut maksetaan, sekä miten täytetään hakemuksia. Kurssilaiset käyvät tutustumiskäynneillä kirjastossa, ammattioppilaitosten avoimissa ovissa sekä työvoimatoimistossa. Kurssilaisia kannustetaan kertomaan myös omasta kulttuuristaan ja yhteiskunnastaan. Näin kurssilaisia kannustetaan arvostamaan ja ylläpitämään omaa kulttuuriaan. (Jallow – Manssila 2009.)

5 VOIMAANTUMISTEORIA

Empowerment -käsitettä voidaan tutkia, käyttää ja soveltaa usealla elämän ja tieteen alueella. Empowerment -ajattelulla voidaan arvioida ja tukea esimerkiksi työttömien, maahanmuuttajien, syrjäytyneiden ja vanhusten jaksamista. Empowerment -käsitteelle ei ole tarkkaa ja vakiintunutta suomennosta. Empowerment -käsitettä korvaavia termejä ovat esimerkiksi voimaantuminen, täysivaltaistuminen, valtautuminen ja voimavaraistuminen. Tässä opinnäytetyössä käytetään empowerment -käsitteelle suomennosta voimaantuminen. (Robinson-Siitonen 2001: 3; Mattila 2008: 27.)

Juha Siitosen voimaantumisteoria on kymmenen vuotta vanha teoria, mutta se on edelleen kattavin teoria, joka voimaantumisesta on tähän mennessä tehty. Tutkimuksessaan Siitonen tuo esille useiden eri tutkijoiden näkemyksiä voimaantumisesta. Siitosen mukaan voimaantumisella tarkoitetaan ihmisen sisäisen voimantunteen rakentumista. Monet voimaantumista tutkineet liittävät voimaantumisen asioiden mahdollistamiseen, omien voimavarojen löytämiseen, elämänhallintaan sekä toimintakyvyn saavuttamiseen. Arvostuksen, kunnioituksen ja luottamuksen kokeminen on erittäin merkityksellistä sisäisen voimantunteen rakentumisessa. Voimaantuminen on herkkä, vastuullinen ja aikaa tarvitseva prosessi. (Siitonen 1999: 115.)

5.1 Ihmisen voimaantuminen

Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, eikä voimaa voi antaa toiselle. Vaikka voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, siihen vaikuttavat toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Toinen ihminen ei voi antaa voimaa toiselle eikä yksipuolisesti päättää toisen voimaantumista. Voimaantumiseen voidaan kuitenkin luoda edellytyksiä, ja ihmistä voidaan motivoida voimaantumisen edistämiseksi. Ympäristöstä ja muilta ihmisiltä tuleva negatiivinen ja positiivinen palaute voi vaikuttaa voimaantumiseen kielteisesti tai myönteisesti. Esimerkiksi maahanmuuttajan voimaantumiseen voivat vaikuttaa valtaväestön kielteiset asenteet tai yhteiskunnan sosiaaliset rakenteet. (Siitonen 1999: 118, 162.)

Ihmisen voimaantumista jäsentävät osaprosessit sekä niiden sisäiset suhteet (Ks. luku 5.2). Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: ihmisen vahva voimaantuminen saa aikaan vahvan sitoutumisen. Kun taas heikosta voimaantumista seuraa heikko sitoutuminen. (Siitonen 1999: 117, 158, 159.)

Voimaantuneen ihmisen määrittäminen on vaikeaa, sillä voimaantuminen on suorassa yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Hyvinvointi on yksilöllistä ja ominaisuudet ilmenevät eri tavoin eri ihmisissä. Voimaantuminen ei ole pysyvä tila vaan jatkuva prosessi, joka muuttuu ja vaihtelee. Ihminen voi olla toisessa ympäristössä voimaantuneempi kuin toisessa. Ihminen on voimaantunut, kun hän voi hyvin, on löytänyt omat voimavaransa ja on ulkoisesta pakosta vapaa. (Siitonen 1999: 92, 93.)

5.2 Voimaantumisen osaprosessit

Voimaantumisen osaprosessit jäsentävät ihmisen voimaantumista. Osaprosesseja ovat kyky- ja kontekstiuskomukset, päämäärät ja emootiot. Osaprosessien tiedostamisella, tilanteen arvioimisella ja voimaantumista edistävillä hienovaraisilla ratkaisulla voidaan yrittää edistää ihmisten hyvinvoinnin rakentumista. Voimaantumisteorian osaprosessit ovat yhteydessä ja merkityssuhteessa toisiinsa. Esimerkiksi hyväksynnän kokeminen on yhteydessä ilmapiirin vahvistumiseen, ja hyvään ilmapiiriin vaikuttavat turvallisuus sekä vapaaehtoisuus. (Siitonen 1999: 117)

Päämäärät koostuvat toivotuista tulevaisuuden tiloista, vapaudesta ja arvoista. Voimaantumisen kannalta on tärkeää, että ihminen voi vapaasti asettaa itselleen

tulevaisuuden unelmia eli päämääriä, joihin pyrkii. Yhteen suureen päämäärään pääsemiseksi täytyy ihmisen saavuttaa lukuisia välipäämääriä. Esimerkiksi maahanmuuttaja voi asettaa itselleen suuren päämäärän, kotoutumisen. Päästäkseen suuren päämäärään eli kotoutumiseen hänen täytyy suorittaa lukuisia välipäämääriä, kuten oppia suomen kieltä sekä arkipäivän asioita, joita tarvitaan yhteiskunnassa. Toive kotoutumisesta toimii energian lähteenä välipäämääriin pyrkimisessä. (Siitonen 1999: 119.)

Voimaantumista mahdollistavat tai estävät ihmisten omat uskomukset omista kyvyistään. Kykyuskomukset kertovat, millainen on ihmisen minäkäsitys, itseluottamus ja identiteetti. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi. Ihmisen uskomuksilla itsestään ja omista kyvyistään on vahva yhteys voimaantumiseen. Kykyuskomusten kehittymiseen vaikuttavat merkittävästi muut osaprosessit, erityisesti vapaus, ilmapiiri, luottamus, kunnioitus ja turvallisuus. Siitosen mukaan ihminen saa lisää voimavaroja itsensä ja lähimmäisensä hyväksyvistä sekä tukevasta ja kannustavasta asenteesta. Voimaantuneesta ihmisestä voidaan puhua silloin, kun ihminen kokee olevansa sisäisesti vahva ja on tasapainossa ympäristönsä sekä itsensä kanssa. (Siitonen 1999: 129–130.)

Kontekstiuskomukset kertovat, onko ihmisellä ympäristö, joka mahdollistaa voimaantumisen, vai ei. Kontekstiuskomukset koostuvat ilmapiiristä, hyväksynnästä, autenttisuudesta ja yhteistoiminnasta. Siitosen mukaan voimaantuminen tapahtuu todennäköisimmin turvallisessa, avoimessa ja hyväksyvässä ympäristössä. Esteenä voimaantumisen voi olla ympäristö, jossa ihminen kokee arvostuksen menettämisen pelkoa. Jos ihminen ei saa arvostusta osakseen ja kohtaa ympäristössään yleistä häpeää ja torjuntaa, hän voi vaipua epätoivoiseksi ja voimattomaksi. (Siitonen 1999: 142–144.)

Emootioilla on keskeinen vaikutus kyky- ja kontekstiuskomusten sekä päämäärien muodostamisessa. Emootiot kertovat ihmisten tunteista, tuntevatko he onnistuneensa vai epäonnistuneensa jossain, tai ovatko he toiveikkaita tulevaisuudestaan. Ihminen käyttää tunteitaan arvioidessaan, onko hänellä mahdollisuuksia asettaa ja saavuttaa erilaisia päämääriä. Ihmisen tulee tuntea ympäristönsä turvalliseksi ja mahdollistavaksi, jotta hän pyrkii asettamiinsa päämääriin. Voimaantuminen ei ole yksisuuntaista. (Siitonen 1999: 151, 152.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuskysymys ja laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia, millaisia voimaantumisen kokemuksia maahanmuuttajanaiset ovat saaneet kotoutumiskurssista. Tarkoituksenamme on selvittää, millaisia voimavaroja naiset ovat kurssista saaneet. Naisten voimaantumisen kokemusten avulla haluamme myös selvittää mikä kotoutumiskurssissa on toimivaa ja miten kurssia voi vielä kehittää. Tutkimuskysymyksemme on:

1. Millaisia voimaantumisen kokemuksia maahanmuuttajanaiset ovat saaneet Sahramin kotoutumiskurssista?

Opinnäytetyössämme tutkitaan maahanmuuttajanaisten kokemuksia, ja tästä syystä päätimme tehdä opinnäytetyöstämme laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen. Kvalitatiivisella tutkimuksella tutkitaan ihmisestä lähtöisin olevia merkityskokonaisuuksia, kuten ihmisten toimintaa, kokemuksia ja ajatuksia. Tutkimusaineiston ei tarvitse olla määrällisesti, suuri ja voimme saada niukallakin otoksella syvällistä ja kokonaisvaltaista tietoa maahanmuuttajanaisten kokemuksista. (Vilka 2005: 97, 98.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä eri tavoin. Aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset haastattelut, osallistuva havainnointi sekä erilaisten tekstien ja dokumenttien diskursiiviset analyysit. Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska sen avulla saamme tutkittavien näkökulmat ja kokemukset parhaiten esille. Pidimme haastattelua toimivana aineistonkeruumenetelmänä myös siksi, että haastateltavamme olivat maahanmuuttajanaisia, joiden suomen kielen taito oli heikkoa. Esimerkiksi kirjallinen postikyselytutkimus olisi voinut olla haastateltaville liian vaikea. Haastattelutyyppinä on erilaisia, ja ne valikoituvat sen mukaan, miten haastattelukysymykset on muotoiltu ja minkä verran haastattelutilannetta on jäsennelty. Tämän opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2000: 192–194.)

6.2 Teemahaastattelu

Yleisimmin käytetty haastattelun muoto on puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Valitsimme teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, koska sillä on mahdollisuus saada vapaampia sekä omiin kokemuksiin perustuvia vastauksia. Haastattelun etuna on muihin aineistonkeruumenetelmiin verrattuna se, että aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Haastatteluaiheiden järjestystä voidaan säädellä, ja vastauksia voidaan tulkita eri tavalla kuin esimerkiksi postikyselyssä. Haastattelun avulla pystymme syventämään saatavia tietoja ja pyytämään esitetyille mielipiteille perusteluja. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska tutkittaville haluttiin antaa mahdollisuus tuoda esille heitä itseään koskevia asioita luottamuksellisessa ympäristössä. Ryhmä- tai parihaastattelutilanteissa tutkittavilla voisi olla paineita vastata ryhmän yleisen mielipiteen mukaan. Haastatteluita on myös helpompi hallita, kun paikalla on vain haastateltava ja haastattelija. (Vilka 2005; 100.)

Muodostimme haastattelun teema-alueet voimaantumisteorian osaprosesseista ja kotoutumiskurssin opetussuunnitelman sisällöistä. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kokemuksia Perhetalo Sahramin kotoutumiskurssilta. Voimaantumisteorian mukaan ihmisen voimaantuminen muodostuu osaprosesseista, joita ovat kyky- ja kontekstiuskomukset, päämäärät ja emootiot. Maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kokemusten selvittämiseksi teimme haastattelun teema-alueet voimaantumisteorian osaprosesseista.

Haastattelun alkuun tehtiin kysymyksiä haastateltavien motiiveista osallistua kurssille. Seuraavaksi muodostettiin teema-alueita osaprosesseista. Yhdistimme emootiot ja kykyuskomukset yhdeksi teema-alueeksi ja jätimme kontekstiuskomukset sekä päämäärät omiksi teema-alueiksi. Kysymällä kykyuskomuksia ja emootioita haluttiin tietää, miten haastattelevat näkevät itsensä ja millaisia sosiaalisia verkostoja naisilla on. Kontekstiuskomuksilla haluttiin selvittää, millaisena haastateltavat pitävät kurssin ympäristöä ja mistä tekijöistä se muodostuu. Kysymällä haastateltavien päämääriä oli tavoitteena selvittää, millaisia tulevaisuuden suunnitelmia heillä on.

Muodostimme vielä yhden teema-alueen, arjen taidot, jonka teemat nostettiin kotoutumiskurssin sisällöistä. Haastateltavien kanssa käytiin läpi, mitä palveluita he ovat oppineet kurssilla käyttämään ja millaisia asioita he hoitavat. Halusimme näin

selvittää, millaisia arjen taitoja he ovat oppineet kurssilla ja käyttävätkö he niitä päivittäisessä elämässään. Haastatteluiden teema-alueiksi tulivat motiivit kurssille osallistumiseen, kykyuskomukset ja emootiot, kontekstiuskomukset, päämäärät sekä arjen taidot. (Ks. liite 1). Teema-alueiden alle tehtiin muutamia yksityiskohtaisia kysymyksiä, joilla pyrimme syventämään keskustelua eri teema-alueiden kohdalla.

6.3 Aineiston kuvaus

Haastattelimme teemahaastattelulla kuutta maahanmuuttajanaista Sahramin kotoutumiskurssilta. Haastattelut toteutettiin toukokuussa 2010 Perhetalo Sahramin tiloissa. Haastateltavat valittiin kurssiryhmästä, joka aloitti opiskelut syksyllä 2009 ja lopetti opiskelut keväällä 2010. Opinnäytetyön toinen tekijä tunsu haastateltavat entuudestaan työharjoittelujaksoltaan. Hän kysyi kurssilaisilta, kuka haluaisi osallistua opinnäytetyöhömmä ja painotti, että osallistuminen on vapaaehtoista. Halukkaat tulivat haastateltaviksi yksi kerrallaan sivuhuoneeseen, jossa haastattelut pidettiin. Haastattelut pidettiin opetusaikana, mikä mahdollisti sen, että mahdollisimman moni kurssilainen oli paikalla ja lapset olivat hoidossa. Haastattelut sujuivat keskeytyksettä ilman häiriötekijöitä.

Pyysimme naisia allekirjoittamaan sopimuksen haastatteluun osallistumisesta. Sopimuksia oli kaksi kappaletta, joista toinen annettiin haastateltavalle. Kerroimme haastateltaville, että opinnäytetyöhön osallistumisen voi lopettaa milloin tahansa. Haastattelutilanteessa olivat mukana molemmat opinnäytetyön tekijät ja haastateltava. Haastattelut teimme vuoron perään, jotta molemmat saisivat kokemuksen haastattelusta. Haastatteluissa ei käytetty tulkkia vaan haastattelut tehtiin suomen kielellä ja tarvittaessa käytettiin tukikielenä englantia. Teemahaastattelun kaikki teemat käytiin jokaisen haastateltavan kanssa läpi. Haastattelut kestivät noin 20 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin nauhurilla, ja varmuuden vuoksi toinen haastattelijoista teki myös kirjallisia muistiinpanoja paperille. Teemahaastatteluiden jälkeen nauhat kuunneltiin ja litteroitiin eli kirjoitettiin tekstiksi. Haastatteluista litteroitiin haastattelijan ja haastateltavan puhe sanatarkasti. Litteroitaessa haastateltavien henkilötiedot peitettiin. Litteroitua tekstiä tuli 45 sivua.

Haastateltavat ovat tulleet Suomeen pakolaisina ja avioliiton vuoksi. Kaikki haastateltavat olivat kotiäitejä. Kuudesta haastateltavasta viidellä on alle kouluikäiset lapset, ja jokaisella heistä oli yksi lapsi hoidettavana Sahramin lapsiryhmässä.

Haastateltavat ovat asuneet Suomessa 3-7 vuotta, ja kaikki heistä asuvat Helsingissä. Haastatelluista viisi on naimisissa ja yksi eronnut. Neljä haastateltavista on naimisissa oman maalaisen miehen kanssa. Kaksi naisista on, tai on ollut, naimisissa suomalaisen miehen kanssa.

6.4 Teemoittelu

Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analysoitava aineisto on maahanmuuttajanaisten kokemuksiin perustuvaa haastatteluaineistoa. Haastattelut analysoitiin teemoittelulla. Valitsimme teemoittelun analyysimenetelmäksi, koska se on luonteva tapa analysoida teemahaastattelua. Aluksi tutustuimme haastatteluaineistoon lukemalla sen läpi muutamaan kertaan. Aloitimme teemoittelun tekemällä teemakortiston, jonka pohjana käytettiin teemahaastattelurunkoa. Teemahaastattelurungon teemat olivat motiivit kurssille osallistumiseen, kykyuskomukset ja emotiot, päämäärät, kontekstiuskomukset sekä arjen taidot.

Teemakortiston muodostuttua eri teemoille annettiin värikoodit, joiden avulla koodasimme tekstistä tiettyä teemaa kuvaavat ajatuskokonaisuudet. Esimerkiksi kykyuskomuksille ja emotioille annoimme punaisen värikoodin ja koodasimme tekstistä kaiken, mitä kyseisestä teemasta sanottiin. Koodauksen jälkeen siirsimme koodatut ajatuskokonaisuudet teemakortistoon oman teeman alle. Nostimme aineistosta vielä yhden teeman, kurssin kehittäminen. Työmme tarkoituksena on tuoda esiin, miten kotoutumiskurssia voidaan kehittää. Halusimme nostaa aineistosta esiin, mitä maahanmuuttajanaiset sanovat kurssin kehittämisestä. Halusimme tietää, miten maahanmuuttajanaiset kurssia kehittäisivät, jotta kurssi palvelisi parhaiten heidän tarpeitaan. Analyysin tuloksena syntyi kuusi teema-aluetta: kykyuskomukset ja emotiot, päämäärät, kontekstiuskomukset, arjen taidot, motiivit kurssille osallistumiseen ja kehittäminen.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Olemme opinnäytetyössämme pyrkineet välttämään virheiden syntyä ja tekemään tutkimuksemme mahdollisimman luotettavasti. Hirsjärven ym. (2000: 213) mukaan tutkimuksen reliaabelius eli luotettavuus tarkoittaa sitä, ovatko tutkimuksen mittaustulokset toistettavissa. Olemme pyrkineet tekemään tutkimuksestamme reliaabelin kertomalla ja kuvailemalla tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman

yksityiskohtaisesti. Vaikka olemme pyrkineet tuomaan tutkimuksen eri vaiheet esiin, emme voi sanoa varmasti, että opinnäytetyömme on reliaabeli. Haastatteluja toistettaessa ei todennäköisesti saataisi samoja vastauksia, sillä haastateltavien vastaukset perustuvat haastateltavien sen hetkisiin kokemuksiin.

Opinnäytetyömme toinen tekijä, Mari Raatikainen, suoritti viimeisen työharjoittelunsa Perhetalo Sahramissa, jonne teimme työmme. Työharjoittelunsa aikana Raatikainen toimi kurssiryhmässä opettamassa maahanmuuttajanaisia, joita haastattelimme. Se, että toinen meistä tunsi haastateltavat entuudestaan saattoi rohkaista kurssilaisia osallistumaan haastatteluun. Toisaalta haastateltavat eivät välttämättä ymmärtäneet Raatikaisen roolia tutkimuksen tekijänä. He saattoivat pitää häntä yhtenä kotoutumiskurssin opettajista, ja se saattoi vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Pidimme haastattelut Perhetalo Sahramin tiloissa. Haastattelujen tekeminen Perhetalo Sahramin tiloissa teki haastattelutilanteesta luonnollisen, sillä haastattelupaikka oli tutkittaville tuttu. Se saattoi vähentää haastateltavien jännitystä ja madaltaa kynnystä osallistua haastatteluun. Haastattelupaikan sijoittuminen Sahramin tiloihin saattoi myös vaikuttaa haastateltavien vastauksiin.

Tutkimuksemme luotettavuutta koettelee myös se, että haastateltaviemme suomen kielen taito oli heikko. Emme käyttäneet haastatteluissa tulkkia, mikä rajasi pois sen, ymmärtääkö ja kääntääkö tulkki kysymykset niin kuin me olimme kysymykset ajatelleet. Toisaalta ilman tulkkia haastateltavat eivät välttämättä pystyneet ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla tai saaneet kerrottua kaikkea, mitä halusivat. Pohdimme myös sitä, ymmärsivätkö haastateltavat kaikkia kysymyksiämme sekä johdattelimmeko me kysymyksillämme haastateltavia vastaamaan tietyllä tavalla. Yhdessä haastattelussa käytettiin tukikielenä englantia, joka saattoi auttaa meitä ymmärtämään toisiamme puolin ja toisin. Toisaalta englanti oli meille kaikille vieras kieli, ja vastauksien sekä kysymysten merkitykset saattoivat muuttua.

Haastatteluita purkaessamme halusimme välttää virhetulkintoja. Litteroimme haastattelut mahdollisimman sanatarkasti. Litterointi tapahtui niin että ensin toinen kuunteli ja purki haastattelut paperille. Sitten toinen varmisti, että kaikki oleellinen on tullut nauhalta mukaan kuuntelemalla haastattelut uudelleen ja tekemällä tarkennuksia jo litteroituun aineistoon. Haastateltavien heikko kielitaito aiheutti meille ongelmia tuloksia kirjoittaessamme. Pohdimme, ymmärrämmekö haastateltavien vastaukset

oikein vai sekoittuuko tulkintoihin omia mielipiteitämme. Tulosten luotettavuutta lisätäksemme liitimme tuloksiin haastatteluotteita. Pidimme huolen, että haastateltavia ei voi tunnistaa haastatteluotteista.

Kiinnitimme opinnäytetyömme eettisyyteen paljon huomiota. Haastattelut olivat vapaaehtoisia. Pyysimme kurssilaisilta kirjallisen luvan haastatteluihin ja niiden nauhoittamiseen. Haastateltavien heikon suomen kielen vuoksi kävimme suostumuslomakkeen suullisesti läpi jokaisen haastateltavan kanssa. Halusimme varmistaa, että haastateltavat ymmärtävät, mihin suostuvat. Olemme pyrkineet esittelemään tulokset niin, että haastateltavia ei voi tunnistaa. Säilytimme haastattelumateriaalia sellaisessa paikassa, johon kukaan ulkopuolinen ei pääse käsiksi. Analysoinnin ja tulosten kirjoittamisen jälkeen tuhosimme nauhoitteet ja litteroidun aineiston. Opinnäytetyöllemme haimme tutkimusluvan sosiaalivirastolta. Jotta työhöme ei tulisi virheellistä tietoa Perhetalo Sahramista ja heidän kotoutumiskursseistaan, olemme tarkastuttaneet heitä koskevat kappaleet kotoutumiskurssin opettajalla.

7 TULOKSET

7.1 Motiivit kurssille osallistumiselle

Aineistosta ilmeni, että kaikki haastateltavat olivat halunneet osallistua kurssille hyvin samanlaisten syiden takia. Tärkein syy kurssille hakeutumiseen oli oppia suomen kieltä ja kerrata jo opittua. Puolet haastateltavista ei ollut koskaan osallistunut kotoutumis- tai kielikurssille, ja puolet heistä oli osallistunut suomen kielen kurssille ennen lastensa syntymää. Lasten synnyttyä haastateltavat olivat jääneet kotiäideiksi.

Pienten lasten ja kodinhoidon vuoksi naiset eivät päässeet jatkamaan kielen opiskelua ja tunsivat unohtaneensa jo opitun. Kotona suomen kielen ylläpito ei onnistunut, koska kotona puhuttiin omaa äidinkieltä eikä haastateltavilla ollut suomenkielisiä ystäviä. Haastateltavien mielestä oli tärkeää, että lastenhoito oli järjestetty kurssin ajaksi, sillä se mahdollisti Sahramin kotoutumiskurssille osallistumisen. Haastateltavat halusivat kurssille myös siksi, että he oppisivat toimimaan yhteiskunnassa ja hoitamaan

päivittäisiä asioita. Lisäksi haastateltavat kertoivat tulleen kurssille, jotta he saisivat lisää ystäviä.

H1: Minulla on pieni lapsi ja jos minä jätän kotona vain en oppi ja unohda minkä minä oppi ja oppii minkä on unohtanut.

7.2 Kontekstiuskomukset

Haastateltavien mielestä kurssipäivinä oli kurssille mukava tulla, koska siellä he näkivät muita ihmisiä, tapasivat ystäviä ja saivat vaihtelua arkeen. Haastateltavien mielestä kotoutumiskurssin ympäristö on avoin ja turvallinen. Turvallisen ja avoimen ympäristön muodosti keskinäinen luottamus. Turvallista ympäristöä loi myös opettajien ja muun henkilökunnan tuki. Haastateltavat kuvailivat opettajia ymmärtäväisiksi ja kärsivällisiksi. Haastateltavat kokivat, että he voivat tehdä virheitä ja uskaltavat osallistua opetukseen epävarmuudesta huolimatta. Haastateltavat kertoivat, että kurssilla oltiin kiinnostuneita myös heidän omasta kulttuuristaan. Tämä antoi heille kokemuksen siitä, että heitä arvostetaan ja heidät huomioidaan yksilöllisesti kurssilla.

H3: Minä tuntuu täällä turvallisesti ja jos ei ymmärrä opettaja voi kertoa selittää ja sitten minusta tuntuu tosi hyvä.

Haastateltavien mielestä kurssilla on käytetty toimivia opetusvälineitä. Opetusvälineillä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä kaikkia niitä työkaluja, keinoja ja menetelmiä, joiden avulla opetus tapahtuu. Haastateltavat kokivat hyvinä opetusvälineinä opetuskäynnit, opetusmateriaalit, kuten Hyvin Menee -kirjan sekä käytännön harjoittelutilanteet. Haastateltavat sanoivat, että he oppivat käytännön harjoittelutilanteista parhaiten ja ovat myös saaneet niistä apua päivittäiseen elämään. Käytännön harjoittelutilanteissa opetetaan jokin asia toteuttamalla se konkreettisesti, kuten rahankäytön harjoittelu kauppaleikin avulla.

7.3 Kykyuskomukset ja emotiot

Aineistosta selvisi, että haastateltujen sosiaaliset verkostot olivat pieniä. Haastateltavilla oli vain muutamia ystäviä Suomessa ja ainoastaan yhdellä heistä oli sukua Suomessa. Haastateltavat kertoivat, että he halusivat kurssille osittain sen vuoksi, että saisivat kurssilta uusia ystäviä. Haastateltavat kertoivat, että olivat saaneet kurssilta uusia ystäviä. Yksi haastateltavista kertoi, että ei ollut saanut kurssilta ystäviä, koska ei

ollut niitä tullut kurssilta hakemaan. Kaikki muut kertoivat saaneensa kurssilta uusia ystäviä. Heitä uudet ystävyysuhteet motivoivat kurssilla käymiseen.

Haastateltavien mielestä kurssille oli mukava tulla, kun he tiesivät näkevänsä ystäviään kurssilla. Haastateltavat kertoivat näkevänsä uusia ystäviä myös kurssin ulkopuolella. Haastateltavien lapset ovat samanikäisiä ja he kertoivat, että myös heidän lapsensa ovat ystäväystyneet. Haastateltavat halusivat pitää yhteyttä toisiinsa myös kurssin päätyttyä. Haastateltavat kertoivat myös, että muihin kurssilaisiin on mukava tutustua, koska he käyvät läpi samanlaisia asioita.

H1: Lahdessa ystäviä kuusi seitsemän, kun missä minä asuin ennen, mutta täällä ei paljon ystäviä, mutta nyt, kun minä olen täällä kurssilla minulla on paljon ystäviä.

H2: Ei, mutta jos halua sitten oli ystäviä mutta minä en im not really searching for friends (minä en oikeastaan etsi ystäviä). Minä olen vähän jo suomalainen, koska minä en tarvitse paljon ystäviä.

Kurssipäivän aikana haastateltavat pystyivät seuraamaan lapsen päivän kulkua ja osallistumaan lasten hoitoon. Haastateltavien lapset olivat vasta alle kolmivuotiaita ja tämän vuoksi he olivat mielellään lähellä pieniä lapsiaan päivän aikana. Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa tärkeäksi sen, että hän voi laittaa lapsensa nukkumaan ja syöttää hänet. Haastateltavat kokivat kurssin auttaneen myös lapsia. Lapset olivat saaneet uusia ystäviä, päässeet leikkimään ja oppineet suomea sekä muita taitoja, kuten piirtämään ja maalaamaan. Haastateltavat kertoivat tuntevansa itsensä iloiseksi, kun näkevät lapsensa voivan hyvin ja nauttivan lapsiryhmässä olosta.

H5: Lapsi leikkii hauska ja iloinen. Minä iloinen kun lähtee kotiin.

H1: Nyt on parempi minun tyttö nyt hän leikkii ja syö ja hänellä on paljon ystävä.

Haastateltavat kertoivat, että he oppivat kurssilla, millainen päivänkulku päiväkodissa on. Osallistumalla päivän aikana lapsenhoitoon haastateltavat saivat itse nähdä, miten lapsia hoidetaan päiväkodissa. Tämän haastateltavat kokivat lisänneen luottamusta suomalaiseen päiväkotiin ja sen toimintaan. Haastateltavat sanoivat, että voivat laittaa lapsensa päiväkotiin, jotta pääsevät itse opiskelemaan tai työelämään, kun sen aika koittaa. Osalla haastateltavista on jo lapsia päiväkodissa ja he kokivat, että opittuaan

kurssilla suomen kieltä on kommunikointi päiväkodin henkilökunnan kanssa helpottunut.

H1: Esimerkiksi eilen minä mene päiväkotiin, koska monta päivää on lapset poissa. Ei torstai, perjantai ja tulee lämmin nopeasti. Minä sanon, mitä vaatteet minä sopii ottaa mukaan, koska enne aina haalari nyt on eri.

Haastateltavat olivat saaneet kurssilta onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemuksia haastateltavat olivat saaneet siitä, että olivat onnistuneet erilaisissa tehtävissä kurssilla ja oppineet lisää suomen kieltä. Haastateltavat kokevat ymmärtävänsä suomea paremmin kuin ennen. Se että naiset ymmärtävät suomen kieltä paremmin oli tuonut turvallisuuden tunnetta toimia arjessa. Kokemukset uuden oppimisesta olivat parantaneet naisten identiteettiä ja antaneet heille hieman itseluottamusta. Vaikka naiset sanoivat oppineensa ja saaneensa hieman lisää itseluottamusta, oli haastatteluista luettavissa, että haastateltavat olivat edelleen epävarmoja omista taidoistaan ja arkoja käyttämään niitä. Tämä näkyy esimerkiksi seuraavasta sitaatista:

H1: Kun minä mene terveysasema tai lääkäri ei tarvitse tulkki. He sanovat, että minä puhun hyvin, mutta minä luulen, että minä en puhu hyvin. He ymmärtävät minua, mutta minulla puhuu paljon väärin. Minä haluaisin paljon oppia kieli.

7.4 Arjen taidot

Kotoutumiskurssilla opetetaan sellaisia arjen taitoja, joita tarvitaan päivittäisessä elämässä. Kurssilla opetetaan raha-asoiden hoitamista, joukkoliikenteen käyttöä ja kaupassa asioimista sekä tutustutaan päivä- ja terveydenhoitojärjestelmään.

Haastateltavat olivat oppineet kurssilla ruoka-aineiden ja tuotteiden nimiä. Haastateltavat olivat tehneet tutustumiskäynnin kauppaan ja oppineet siellä, miten tuotteet ovat ryhmitelty kaupassa. Haastateltavat kertoivat myös, että kaupparetki auttoi heitä, oppimaan kuinka kaupassa toimitaan. Haastatteluista ilmeni, että suurin osa haastateltavista käy kaupassa päivittäin itsenäisesti, ja he osaavat toimia siellä. Yksi haastateltavista kertoi, että kaupassa käynti vaatii rohkeutta, ja sen takia hän käy vain harvoin itseksensä kaupassa.

H4: opin mene osta kaupassa osta paljon tavaroita ja nimi ja vaatteiden ja elektroni nimet minä muistanut osta missä on kori ja missä on leipä, helpommin.

H5: Joskus minä vähän rohkea ja menen itsekin kauppaan.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että raha-asioiden hoitaminen oli haastavaa, vaikka kurssilla oli opetettu päivittäisten raha-asioiden hoitamista. Vaikeinta raha-asioiden hoitamisessa oli pankkiautomaatista rahan nostaminen, sekä laskujen maksaminen automaatissa ja Internetissä. Joissain perheissä raha-asioiden hoitaminen oli aviomiehen tehtävä ja siksi haastateltavat eivät hoitaneet niitä.

H2: Minä tule pankissa koko ajan take money, because I don't use bank automats, because it's on Finnish. I'm scared I might make mistakes, I never used it. Once I tried it but I did not even manage to switch it to English. (En käytä pankkiautomaatteja, koska ne ovat suomeksi. Minä pelkään, että saatan tehdä virheitä, en koskaan käytä niitä. Kerran kokeilin automaattia, mutta en edes onnistunut vaihtamaan sen kieltä englanniksi.)

Haastateltavat olivat oppineet kurssilla käyttämään reittiopasta. Suurin osa kurssilaisista käyttää julkisia kuluvälineitä päivittäin. Haastateltavat kokivat, että reittioppaan avulla liikkuminen oli helpottunut ja he olivat oppineet käyttämään erilaisia kulkuneuvoja. Haastatteluista selvisi, että kahdella haastateltavalla ei ollut rohkeutta käyttää julkisia liikennevälineitä vaan he tarvitsivat läheisen tukea.

H6: Minä opin täällä kurssilla, Internetissä kuinka minä löydän tämän paikan ja millä minä menen.

Haastateltavat kertoivat, että olivat oppineet kurssilla varaamaan lääkäriaajan. He olivat myös saaneet kurssilla tietoa siitä, mistä terveyskeskuksesta aika varataan. Kaikki haastateltavat tiesivät, mikä oli heidän lähin terveyskeskuksensa ja miten sairastapauksien sattuessa toimitaan. Haastateltavat tiedostivat, että kiireellisten sairastapauksien sattuessa heidän tulee soittaa apua hätäkeskuksesta ja muissa tapauksissa terveyskeskuksesta. Eräs haastateltavista kertoi, että uskaltaa nykyään käydä lääkärissä ilman tulkkia ja pystyy kommunikoimaan lääkärin sekä muun henkilökunnan kanssa.

H2: Minä esimerkiksi oppinut lääkäriin varaamaan aika, mitä minä sano tai hoitoo mene.

7.5 Päämäärät ja kehittäminen

Kotoutumiskurssilta haastateltavat kertoivat saaneensa tietoa erilaisista koulutus-, harjoittelu- ja työllistymisvaihtoehdoista. Tämä tieto oli auttanut heitä tulevaisuudensuunnitelmien tekemisessä. Kaikkien haastateltavien lähitulevaisuuden suunnitelmiin kuului opiskella lisää suomen kieltä. Suurimmalla osalla suunnitelmiin kuului jatko-opiskelu ja työelämään lähteminen sen jälkeen, kun he ovat oppineet lisää suomen kieltä ja lapset ovat tarpeeksi vanhoja päiväkotiin. Osa haastateltavista osasi jo nimetä ammatin, johon haluaa valmistua. Yksi haastateltavista halusi tulevaisuudessa lastenhoitajaksi ja toinen tulkiksi sosiaalitoimistoon. Yhden haastateltavan suunnitelmiin ei kuulunut työ tai jatko-opiskelu, sillä hän halusi jäädä kotiäidiksi. Loput halusivat töihin tai opiskelemaan, mutta eivät vielä osanneet kertoa minne. Heistä näkyi, että he olivat vielä hieman epävarmoja omista taidoistaan eivätkä olleet varmoja, että pärjäävät tulevissa opiskeluissa tai työelämässä.

H6: Kurssin jälkeen mä haluan mennä mikäs mä kerton ihän sosiaalityössä jos työvoimatoimisto annan minulle harjoittelemaan tuolla mä haluan tämä paikka.

H1: Jos minä opin suomenkieli kyllä minä menen töihin, joo koska minä en halu ja tykkää istua kotona.

Haastateltavat kertoivat olevansa tyytyväisiä kurssiin. Tämä näkyi kaikkien haastateltavien vastauksista. He pitivät kurssia heidän omia taitojaan vastaavana, eivätkä haluaisi muuttaa kurssilla mitään. Haastateltavien mielestä kurssilla käytiin läpi sellaisia asioita, jotka kuuluvat heidän omaan elämänpiiriinsä, ja sen he kokivat auttaneen arjen hoitamisessa. Kaikkien haastateltavien mielestä kurssipäiviä oli liian vähän. Haastateltavat kokivat, että jos kurssipäiviä olisi esimerkiksi neljä, he hyötyisivät kurssista enemmän. Osa haastateltavista oli surullisia, että kurssi päättyi. He halusivat, että kurssille järjestettäisiin jatkokurssi, jossa he voisivat syventää oppimistaan. Heistä tuntui, että heidän taitonsa olivat vielä liian heikot jatko-opiskeluun. He kaipaivat sellaista jatkokurssia, joka vastaisi heidän taitojaan ja jossa lastenhoito on järjestetty.

H6: Mutta täälä ihan riittää vain alkukurssi, koska auttaa ihmiset kuinka pystyy hoitaa ihan helppo asia. Joo jos oli lisää, toinen jatko kurssi oli tosi hyvä ja parempi meille.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, millaisia voimaantumisen kokemuksia maahanmuuttajanaiset ovat saaneet kotoutumiskurssista. Opinnäytetyössämme voimaantumisen kokemukset käsitetään asioina, joista ihmiset saavat voimavaroja. Voimaantumisen kokemusten avulla haluamme tuottaa tietoa siitä, mikä kurssissa on toimivaa ja miten kurssia voi vielä kehittää.

Voimaantumisen kannalta on tärkeää, että ihminen voi vapaasti asettaa itselleen tulevaisuuden unelmia eli päämääriä, joihin hän pyrkii. Yhteen suureen päämäärään pääsemiseksi täytyy ihmisen saavuttaa lukuisia välipäämääriä. (Siitonen 1999: 119) Tuloksista selvisi, että maahanmuuttajanaiset ovat hakeutuneet kotoutumiskurssille, koska ovat asettaneet itselleen päämääräksi kotoutua Suomeen. Naiset ovat tulleet kurssille saadakseen sellaisia välipäämääriä, joita kotoutumisessa tarvitaan, eli oppisivat kielen, tietoja yhteiskunnasta sekä hoitamaan päivittäisiä asioita. Tulosten mukaan naisten kotoutumisprosessi on keskeytynyt, kun naiset ovat saaneet lapsia ja jääneet heidän kanssaan kotiin. Naiset eivät ole päässeet osallistumaan kieli tai kotoutumiskursseille aikaisemmin, koska niissä ei ole ollut sellaista tekijää, joka mahdollistaisi kurssille osallistumisen. Sähramissa kurssille osallistumisen mahdollistava tekijä oli se, että kurssien ajaksi oli järjestetty lastenhoitoa.

Voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi. Toinen ihminen ei voi voimaannuttaa toista ihmistä, mutta voimaantumista voidaan tukea ja siihen voidaan luoda edellytyksiä. (Siitonen 1999: 117.) Kotoutumisprosessissa on olennaista, että maahanmuuttajanaiset löytävät omat voimavaransa. Tuloksista kävi ilmi, että maahanmuuttajanaiset saavat voimaa kotoutumiskurssin ilmapiiristä. Ilmapiiri koettiin hyväksyväksi ja turvalliseksi. Sen muodostivat molemminpuolinen hyväksyntä ja keskinäinen luottamus. Naiset kokivat, että turvallisessa ilmapiirissä heidän on helppo oppia eikä erehtyminen haittaa. Myös Siitonen on voimaantumisteoriassa tullut tulokseen, että voimaantuminen on todennäköisintä tällaisessa ympäristössä.

Tuloksien mukaan myös opettajien tuki, ymmärtäväisyys ja kärsivällisyys voimautti naisia. Naiset kokivat myös, että opettajat ovat arvostaneet heitä sellaisina kuin he ovat. Opettajat olivat olleet kiinnostuneita maahanmuuttajanaisten omasta kulttuurista ja heidän elämästään. Siitosen mukaan (1999: 117.) kaikilla ihmisillä on syvä luontainen tarve tuntea itsensä arvokkaaksi, ja vähäinenkin arvostuksen tunteen lisääntyminen voi vaikuttaa uudistavasti ja tuottaa valtavia energiamääriä oppimiseen ja kasvuun.

Tuloksien mukaan maahanmuuttajanaisten sosiaaliset verkostot olivat pienet ennen kotoutumiskurssia. Kotoutumiskurssilta maahanmuuttajanaiset saivat ystäviä, minkä seurauksena maahanmuuttajanaisten sosiaaliset verkostot kasvoivat. Uudet ystävät ovat antaneet naisille voimavaroja. Naiset saivat heiltä myös vertaistukea kotoutumiseen ja heidän sosiaalinen kanssakäymisensä kodin ulkopuolella lisääntyi.

Naiset pitävät suurena voimavarana sitä, että heidän lapsiaan hoidettiin lapsiryhmässä kurssin aikana. Naiset näkivät ja kokivat, että lapsia hoidettiin hyvin. Tuloksista oli nähtävissä, että lasten hyvinvointi on parantunut kurssiryhmässä olon aikana. Siitosen (1999: 151) mukaan voimaantuminen ei ole yksisuuntaista. Lapsen hyvinvoinnista maahanmuuttajanaiset ovat saaneet voimaantumisen kokemuksen, ja se on lisännyt myös heidän omaa hyvinvointiaan. Kun naisten hyvinvointi paranee, jaksavat he olla parempia äitejä lapsilleen, ja näin koko perheen hyvinvointi paranee. Kotoutumiskurssilta maahanmuuttajanaiset ovat saaneet luottamusta suomalaiseen päiväkotijärjestelmään. Luottamusta on osaltaan lisännyt se, että naiset ovat oppineet kommunikoidaan päiväkodin henkilökunnan kanssa. Naiset tuntevat, että he osaavat hoitaa lastensa asioita ja kokevat tämän uutena voimavarana toimia arjessa.

Maahanmuuttajanaiset olivat saaneet kurssista onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemukset olivat seurausta siitä, että kurssin tehtäviä ei ollut tehty liian vaativiksi vaan ne vastasivat naisten omaa tasoa. Onnistumisen kokemukset ovat parantaneet naisten minäkäsitystä ja he olivat saaneet hieman lisää itsetuottamusta. Tuloksien mukaan opetuksessa on käytetty toimivia opetusvälineitä. Maahanmuuttajanaiset kokivat opetusvälineiden helpottaneen ja syventäneen oppimista. Naiset ovat oppineet kurssilla monenlaisia arjen taitoja. Uusien taitojen avulla naisten arki on alkanut sujumaan paremmin ja se on antanut naisille tunnetta siitä, että he voivat hallita elämäänsä.

Naiset eivät kuitenkaan hallitse vielä kaikkia arjen taitoja. Esimerkiksi raha-asoiden hoitaminen tuottaa naisille vaikeuksia. Tämä voi osittain johtua siitä, että joissain

maahanmuuttajaperheissä noudatetaan perinteistä työnjakoa, jossa naisten tehtäviin ei kuulu raha-asioden hoitaminen. (Siim 2008: 299.) Arjen hoitumisen kannalta olisi tärkeää, että naisia kannustetaan ja tuetaan enemmän raha-asioden harjoitteluun ja käyttöön. Vaikka haastateltavat ovat oppineet kurssilla uusia arjen taitoja, kävi tuloksista ilmi, että haastateltavat ovat edelleen epävarmoja omista taidoistaan ja arkoja käyttämään niitä.

Voimaantumisen kannalta on tärkeää, että ihmisellä on tulevaisuuden suunnitelmia eli päämääriä joihin pyrkiä. Tulevaisuuden suunnitelmat tuovat tarkoitusta ja sisältöä elämään. (Siitonen 1999: 119.) Maahanmuuttajanaiset ovat vielä epävarmoja omista taidoistaan, mikä näkyy heidän tavasta tehdä tulevaisuuden suunnitelmiaan. Yhtä maahanmuuttajanaista lukuun ottamatta kaikkien maahanmuuttajanaisten tulevaisuuden suunnitelmat olivat pidemmän tähtäimen, ”sitten kun opimme suomea” -suunnitelmia. Se, että haastateltavat eivät ole kyenneet tekemään lähitulevaisuuden suunnitelmia, kertoo siitä, että maahanmuuttajanaisilla ei ole vielä tarpeeksi voimavaroja siirtyä eteenpäin esimerkiksi jatko-opiskeluihin. Maahanmuuttajanaiset olivat yleisesti tyytyväisiä kurssiin, he eivät haluaisi muuttaa kurssilta mitään. Maahanmuuttajanaisten ainoa toive oli, että kurssia järjestettäisiin useammin, esimerkiksi neljänä päivänä viikossa.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että maahanmuuttajanaiset ovat saaneet kurssilta voimaantumisen kokemuksia, mutta eivät ole vielä voimaantuneita, niin että kokisivat olevansa sisäisesti vahvoja sekä tasapainossa itsensä ja ympäristönsä kanssa. Uudet voimavarat ovat edistäneet maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessia, mutta silti he ovat vasta kotoutumisprosessinsa alussa.

9 POHDINTA

9.1 Kehitysehdotuksia

Työmme tavoitteena oli tuottaa tietoa Sahramin kotoutumiskurssille siitä, mikä heidän kurssissaan on toimivaa ja mitä asioita voidaan vielä kehittää. Johtopäätöksistä selvisi, että maahanmuuttajanaiset ovat saaneet kurssilta voimaantumisen kokemuksia, mutta eivät ole voimaantuneet. Naiset eivät ole vielä valmiita yleisille kielikursseille tai jatko-

opiskeluun, koska he ovat epävarmoja omista taidoistaan ja heillä on pieniä lapsia. Jotta maahanmuuttajanaiset eivät syrjäydy, he tarvitsevat lisätukea omien voimavarojensa saavuttamiseen ja kotoutumisprosessin loppuun viemiseen.

Maahanmuuttajanaiset itse ehdottivat, että heille voitaisiin järjestää jatkokurssi, jossa he voivat syventää taitojaan. Jatkokurssille voisivat siirtyä Sahramin kurssin suorittaneet naiset. Kurssin ajaksi voitaisiin Sahramin kurssin tavoin järjestää lastenhoitoa. Kurssilla syvennettäisiin ensimmäisen kurssin tietoja ja taitoja. Oma kehitysideamme on, että Sahrami voisi hankkia itselleen yhteistyökumppaneita, esimerkiksi lastentarhoja, kouluja ja laitoskeittiöitä. Maahanmuuttajanaiset voisivat mennä näihin työharjoittelupaikkoihin osana kotoutumiskurssia esimerkiksi kahden viikon ajaksi. Työharjoittelujakso voisi parantaa naisten itseluottamusta ja minäkäsitystä. He oppisivat miten suomalaisilla työpaikoilla toimitaan ja pystyisivät luomaan hyviä suhteita mahdollisiin tulevaisuuden työnantajiin. Lisäksi maahanmuuttajanaiset saisivat kokemuksen siitä, mikä voisi olla heidän oma ammattinsa. Työharjoittelun aikana heidän lapsensa hoidettaisiin Sahramin lapsiryhmässä.

Mielestämme Perhetalo Sahramin kurseja voidaan pitää hyvänä esimerkkinä maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukemisessa. Ehdotamme, että Sahramin kaltaisia kotoutumiskurseja järjestettäisiin myös muissa Suomen kaupungeissa, kuten Turussa, Espoossa ja Vantaalla, jossa asuu paljon maahanmuuttajaväestöä. Sahramin kotoutumiskurssilla toimivia asioita olivat hyvät opetusmenetelmät ja voimaantumisen mahdollistava ympäristö. Hyvä kotoutumiskurssi tarvitsee myös ymmärtäväiset opettajat, jotka osaavat antaa maahanmuuttajille heidän tarvitsemaansa tukea. Lastenhoidon järjestäminen kurssin ajaksi on välttämätöntä, jotta maahanmuuttajanaiset voivat osallistua kurssille. Opinnäytetyömme on suunnattu kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita maahanmuuttotyöstä ja sen kehittamisestä. Toivomme, että työmme on antanut alan toimijoille tietoa siitä, miten kotoutumiskoulutusta voi järjestää ja kehittää.

Tällä opinnäytetyöllä olemme nostaneet maahanmuuttajanaisten näkökulman esille kotoutumiskoulutuksen kehittämisessä. Tulevissa opinnäytetöissä voitaisiin keskittyä alan ammattilaisten näkökulmaan kotoutumiskurssin kehittämiseksi. Tällaisen tutkimuksen lähtökohdiksi sopisivat kotoutumiskurssien järjestäjien asiantuntemus sekä hyväksi havaitut menetelmät, joita kurssilla käytetään. Toisena jatkotutkimusehdotuksena on perheen voimavarojen kehittymistä tarkasteleva tutkimus.

Tutkimuksessa voitaisiin kysyä maahanmuuttajanaisten puolison kokemuksia siitä, miten maahanmuuttajanaيسille järjestetty kotoutumiskurssi on lisännyt heidän perheensä hyvinvointia.

9.2 Oma oppimisemme

Toteutimme opinnäytetyön parityönä. Parityön vahvuutena oli, että saimme opinnäytetyöstämme monipuolisemman, koska siihen on tuotu kahden ihmisen näkemyksiä. Työskentely opinnäytetyön parissa on ollut aikaa vievä prosessi, ja se on ollut sekä antoisaa että haastavaa. Opinnäytetyöprosessin aikana molempien kärsivällisyys sekä paineensietokyky ovat kasvaneet. Olemme kehittyneet työn aikana ammatillisesti. Tietomme maahanmuuttotyöstä ja kotoutumisesta ovat syventyneet. Tietämystämme olemme syventäneet perehtymällä erilaisiin tutkimuksiin ja muuhun aihetta koskevaan kirjallisuuteen. Jos saisimme muuttaa jotain opinnäytetyöprosessissamme, kiinnittäisimme heti alkuun huomiota täsmälliseen ja realistisen aikataulun asettamiseen. Lisäksi miettaisimme tarkemmin mitä menetelmiä tulemme käyttämään.

Aloittaessamme opinnäytetyön tekemisen tietämyksemme tutkimuksen teosta sekä aineistonkeruu- ja analysointimenetelmistä oli heikkoa. Tämä vaikeutti välillä opinnäytetyön toteuttamista. Opinnäytetyöprosessin aikana opimme, mitä asioita tutkimuksessa tulee ottaa huomioon ja millaisia menetelmiä kannattaa käyttää. Analysoimme aineiston kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla teimme analyysin sisällönanalyysillä ja huomasimme, että olimme tehneet analyysin teemoittelulla. Varmuudeksi toistimme analyysin teemoittelemalla. Saimme aineistosta molempien analyysimenetelmien avulla samat asiat. Tämä toi meille varmuutta, siitä että olimme saaneet analyysista oikeanlaisia vastauksia.

Koska toinen opinnäytetyöntekijä oli suorittanut kolmannen harjoittelun Perhetalo Sahramissa, oli meillä hyvää taustatietoa haastateltavista. Se auttoi meitä aineistonkeruumenetelmän valinnassa. Tulimme siihen tulokseen, että yksilöhaastattelu olisi toimivin tapa toteuttaa maahanmuuttajanaisten kanssa tehtävä teemahaastattelu. Haastattelujen teko oli miellyttävällä tavalla jännittävää. Molemmat saivat hyvän kokemuksen siitä, miltä tuntuu olla haastattelijan roolissa ja miten kysymykset tulisi esittää saadaksemme monipuolisen vastauksen. Tunnetimme, että olemme saaneet

hyödyllistä kokemusta tutkimuksen teosta ja oppineet koko prosessista paljon. Jos teemme vastaavanlaisen työn tulevaisuudessa, tiedämme miten asiat kannattaa toteuttaa.

LÄHTEET

Ahlgren-Leinvuo, Hanna 2005: Pakolaiset Suomen kunnissa – kuntapaikoista pääkaupunkiseudulle. Teoksessa Joronen Tuula (toim.): Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Yliopistopaino. 25–37.

Forsander Annika 2008: Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. 312–334.

Forsander Annika – Ekholm Elina 2001: Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa Forsander Annika – Ekholm Elina – Hautaniemi Petri (toim.): monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino. 84–147.

Hirsjärvi Sirkka – Remes Pirkko – Sajavaara Paula 2000: Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Ikäläinen Sinikka – Martiskainen Taina – Törrönen Maritta 2003: Mangopuun juurelta kuusen katveeseen -asiakkaana maahanmuuttaja perhe. Vantaa: Lastensuojelun keskusliitto.

Jallow Pirjo – Manssila Eeva 2009: Kotoutumiskurssien opetussuunnitelma. Helsinki: Perhetalo Sahrami.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Verkkodokumentti. <
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>>. Luettu 4.4.2010.

Maahanmuuttajanaiset Suomessa. 1997. Pakolais- ja siirtolaisasiainneuvottelukunta. Maahanmuuttajanaisten asemaa Suomessa selvittäneen työryhmän muistio. Työhallinnon julkaisu 178. Helsinki: Työministeriö.

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. 1999. Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus.

Martikainen, Tuomas 2008: Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. 38–65.

Martikainen Tuomas – Tiilikainen Marja 2007: Maahanmuuttajanaiset. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. 15 – 37.

Mattila, Heleena 2008: Voimaantumisen ydin, sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten mahdollisuuksia voimantua työssään. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 151. Kuopio: Kopijyvä.

Opetushallitus 2007: Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Perhoniemi, Riku – Jasinskaja-Lahti, Inga 2006: Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus.

Robinson, Heljä – Siitonen, Juha 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa Järvisalo, L. (toim.): Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja. Pieksämäki: RT-Print Oy s 61–72.

Siim Pihla 2008: Äidit ja heidän lapsensa. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. 218–244.

Siitonen Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun Yliopisto.

Sisäasiainministeriö 2010: Kotouttaminen. Verkkodokumentti.
<<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/4B352409EF53530FC22575E1001F5DA2?opendocument>>. Luettu 10.04.2010.

Sisäasiainministeriö 2009: Maahanmuuttajien tehokkaan kotouttamisen kolme polkua. Sisäasiainministeriön julkaisut 33/2009

Sisäasiainministeriö 2010: Kotouttaminen. Verkkodokumentti.

<<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/4B352409EF53530FC22575E1001F5DA2?opendocument>>. Luettu 10.04.2010.

Säävälä Minna 2007: Sukupuoli etnisen keskiössä: Naiseus, avioliitto ja perhe Kosovon Albaanien puheessa. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. 68-87.

Tilastokeskus 2009: Maahanmuutto neljännesvuosittain 1990–2009 sekä ennakkotieto 2010. Verkkodokumentti. Päivitetty 29.7.2010.

<www.stat.fi/til/vamuu/2010/42/vamuu_2010_42_2010-07-29_kuv_004_fi.html>. Luettu 9.9.2010.

Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta 2008. Verkkodokumentti <[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/75b8e2d283fdb4acc22574d600432065/\\$file/kotouttamislakiselonteko_021008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/75b8e2d283fdb4acc22574d600432065/$file/kotouttamislakiselonteko_021008.pdf)>. Päivitetty 2.10.2008. Luettu 22.10.2010.

Vilkkä Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Keuruu: Oravan kirjapaino Oy.

Väestörekisterikeskus. 2010. Suomen asukasluku vuodenvaihteessa 2009–2010. Tilasto. Väestörekisterikeskus. Verkkodokumentti.

<[http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/files/Asukasluku_2009_2010/\\$file/Asukasluku_2009_2010.htm](http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/files/Asukasluku_2009_2010/$file/Asukasluku_2009_2010.htm)>. Luettu 20.3.2010.

Väestörekisterikeskus. 2009. Suomen asukasluku vuodenvaihteessa 2008–2009. Tilasto. Väestörekisterikeskus. Verkkodokumentti.

<[http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/files.nsf/files/31E00479D0DCDBE5C225757C00444ECB/\\$file/Asukasluku_2008_2009.htm](http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/files.nsf/files/31E00479D0DCDBE5C225757C00444ECB/$file/Asukasluku_2008_2009.htm)>. Luettu 20.3.2010.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

MOTIIVIT KURSSILLE OSALLISTUMISEEN

1. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?
2. Oletko osallistunut aikaisemmin kotoutumis- tai kielikurssille?
 - Kyllä
 - o Missä?
 - o Millainen kurssi oli? / Mitä kurssilla opetettiin?
 - o Kuinka kauan kurssi kesti?
3. Miksi osallistuit juuri Sahramin Kotoutumiskurssille?
 - Mikä mahdollisti kurssille osallistumisen?
4. Keneltä/Mistä kuulit Sahramin kotoutumiskurssista?

KURSSIN YMPÄRISTÖ, KONTEKSTI USKOMUKSET

1. Miten viihdyit kurssilla?
 - Miksi? / Mikä siihen vaikutti?
2. Millainen oli kurssin ympäristö? / Miksi?

KYKYUSKOMUKSET JA EMOOTIOT

1. Millainen sinä olet? / Miten kuvailisit itseäsi?
2. Missä asioissa tunnet olevasi hyvä?
3. Missä asioissa haluat vielä kehittyä?
4. Millainen sosiaalinen verkosto sinulla on? Onko sinulla paljon ystäviä?
5. Oletko saanut kurssilta uusia ystäviä?
6. Oletko saanut onnistumisen kokemuksia kurssilla?
 - Millaisia?
7. Oletko kokenut epäonnistumisia kurssilla?
 - Millaisia?

ARJEN TAIDOT

1. Palveluiden käyttö ja asioiden hoitaminen?

PÄÄMÄÄRÄT

1. Mitä toivot tulevaisuudeltasi?
2. Miten koet sopeutuneesi Suomeen?
3. Miten kurssi tukenut kotoutumistasi?
4. Miten kurssitoimintaa pitäisi mielestäsi kehittää?

Kiitos Haastattelusta!